

APPELL FÖRLAG

Trädgårdsmästarens orangeri 4 De vise männen och stjärnan 6
Vardagskonst som kulturarv 8 Arvid Fuhre 10 Att leva i och genom dans 12
Boktryckarnas ädla konst 14 Jättens andedräkt 16
Mer verklig än verkligheten 18 Historiska recept i urval 20

HÖSTENS BÖCKER 2023

WWW.APPELLFORLAG.SE

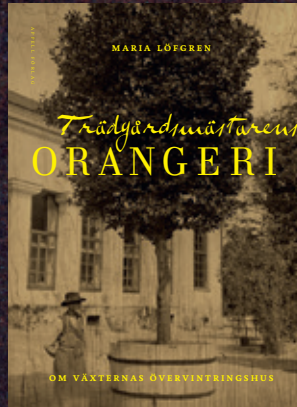
Att leva i och genom dans

En exposé över svensk samtida danskonst 1980–2020

EFVA LILJA

»Som nyskapande konstnärer verkar vi i framkanten, eller kanske man borde säga i utkanten, av det så kallade danslivet.« En subjektiv historisk skrivning om en vital frilanssektor som etablerat sig utanför konventioner och institutioner.

208 s. Ill. Utk. sept. ISBN 978-91-988151-3-9

Trädgårdsmästarens orangeri

Om växternas övervintringshus

MARIA LÖFGREN

Pomeranser, citroner, lagerbär... Hur bevara skönheten hos Medelhavets grönska genom den nordiska vintern? Med avstamp i 1500-talet tecknas övervintringshusens historia. Trädgårdsmästarens händer och ögon visar vägen till växterna, deras behov och orangeriernas möjligheter att skapa blomstrande rum.

304 s. Ill. Utk. nov. ISBN 978-91-988152-7-6

Vardagskonst som kulturarv

ANN PÅLSSON (RED.)

Den offentliga konsten stör och berör. Vem bestämmer hur konstverken ska se ut? Var de ska placeras, hur de ska förvaltas? Och vem ska betala? Med tonvikt på 1900-talet skildras här hur konsten som är tillgänglig för alla har tagit plats i Stockholm, under påverkan av samhällets skiftande värderingar.

224 s. Ill. Utk. nov. Samfundet S:t Eriks årsbok 2023. ISBN 978-91-988151-1-5

Jättens andedräkt

Finlandsfrågan i svensk politik 1809–2009

KRISTER WAHLBÄCK

Inledning av CARL BILD

Med Nato-anslutningen börjar en helt ny fas i Finlands relation till Ryssland. Här tecknas de stora dragen i Finlandsfrågan i Sverige, från förlusten av sex län 1809, över 1900-talets krig och fram till vår tid. Nyutgåva av en modern klassiker.

464 s. Utk. nov. ISBN 978-91-988152-9-0

Historiska recept i urval

MAREN JONASSON (UTG.)

Hamburgerbakelse och himmelsmunkar är två av 111 recept från 1700- och början av 1800-talet som leder till en smakresa bakåt i tiden, och samtidigt inspirerar till experiment med kryddor och oväntade smakkombinationer. Med illustrationer av Sara »SaraMara« Petterson.

136 s. Ill. Utk. sept. I samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland. ISBN 978-91-988152-8-3

Mer verklig än verkligheten

Fenomenologi och poetik hos Merleau-Ponty, Proust och Stendhal

LOVISA ANDÉN

I den franske 1900-talsfilosofen Maurice Merleau-Pontys efterlämnade föreläsningsskrift återfinns hans studier av språk och litteratur. Med frågor om konstens förhållande till verkligheten närläser han Proust, Stendhal och Valéry, och granskar även storheter som Cézanne och Malraux.

288 s. Ill. Utk. dec. ISBN 978-91-988151-4-6

Boktryckarnas ädla konst

Persondikter 1605–1764

ANNA PERÄLÄ

Fantasisfull typografi och dekorativa detaljer – stormaktstidens populära tillfällesdikter gav boktryckarna fritt spelrum. Hyllnings- och bröllopsverser ger inblickar i liv och villkor för ett konstnärligt hantverk.

200 s. Ill. Utk. okt. I samarbete med Svenska litteratursällskapet i Finland. ISBN 978-91-988151-0-8

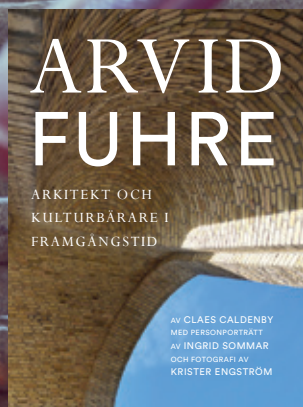
De vise männen och stjärnan

Julevangeliet och dess bakgrund

JAN RETSÖ

Bibelns berättelse om stjärnan i öster och Jesu födelse är välbekant men också fascinerande i sin ordknapphet. Vad var det för stjärna, var kom de vise männen ifrån? Spåren leder via kristna legender och zoroastriska myter till det forntida Iran men även till maktkampen på Jesu tid och drömmen om en tidsålder utan förtryck.

224 s. Ill. Utk. nov. ISBN 978-91-988151-2-2

Arvid Fuhre

Arkitekt och kulturbärare i framgångstid

CLAES CALDENBY, INGRID SOMMAR

Villor, landshövdingehus, skolor och offentliga byggnader i Göteborg och Helsingborg bär hans omsorgsfulla signatur. Arvid Fuhre hör till den generation arkitekter som under 1900-talets första hälft förvaltade och vidareutvecklade svensk byggnadskultur till internationell nivå. Med fotografier av Krister Engström.

192 s. Ill. Utk. dec. ISBN 978-91-988151-5-3

Appell
Förlag

HÖSTENS UTGIVNING 2023

Trappan med den eleganta ledstången finns i Chalmers, byggnaden för fysik och kemi. Arvid Fuhre deltog i utbyggnaden av högskolan under 1920-talet, ett av hans många arkitektuppdrag i Göteborg.

Appell Förlag
Södra Agnegatan 27
112 29 Stockholm
appellforlag.se
info@appellforlag.se
Stjärndistribution:
order@sdist.se

Trädgårdsmästarens orangeri

Om växternas övervintringshus

MARIA LÖFGREN

UTFÖRANDE: 304 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 170 x 230 mm.

UTKOMMER: November

ISBN: 978-91-988152-7-6

4

Trädgårdsmästarens orangeri

I **TRÄDGÅRDSMÄSTARENS ORANGERI** pågick en ständig balansakt mellan ljus och mörker, varmt och kallt, fuktigt och torrt.

Det var upp till trädgårdsmästaren att styra klimatet så att pomeranser, citroner, lagerbär, fikon och många andra exoter skulle klara vinterns påfrestningar. Kunskap om växternas olika krav byggde ofta på erfarenhet, på egna misslyckanden och framgångar. Allt ansvar låg i trädgårdsmästarens händer.

Orangeriet i Finspångs slottspark, uppfört 1832 efter Lars von Rööks ritningar. Klassicerande arkitekturelement ramar in de långsträckt väggarnas stora fönster och glasade snedtak. Foto från sent 1800-tal av Lars Fredrik Lovén. Östergötlands museum.

Vid mitten av 1600-talet byggdes de första orangerierna i Sverige. Vid slott och herresäten blev de viktiga inslag i trädgårdarna, och en viktig statussymbol för ägarna.

Växter importerades som aldrig tidigare hade skådats på våra breddgrader. Och tanken var att de inte bara skulle övervintra – de skulle växa till, blomma och ge frukt. Trädgårdsmästarna ställdes inför helt nya utmaningar och krav.

I boken *Trädgårdsmästarens orangeri* tecknas övervintringshusens historia i Sverige – från de första planerna på 1500-talet, över storhetstiden på 1600- och 1700-talen till nedgången i popularitet och användning vid sekelskiftet 1900.

Historien skildras ur trädgårdsmästarens synvinkel. Det är via hans händer och ögon som vi lär känna växterna, deras krav och orangeriernas möjligheter. Trädgårdsmästarens kunskaper om klimatstyrning, jordblandningar, näring, växtskydd och förökning var avgörande faktorer för att skapa ett blomstrandrum.

MARIA LÖFGREN är hortonom, trädgårdsmästare och trädgårdshistoriker.

FOTO: ERICBERGS GÅRDSARKIV

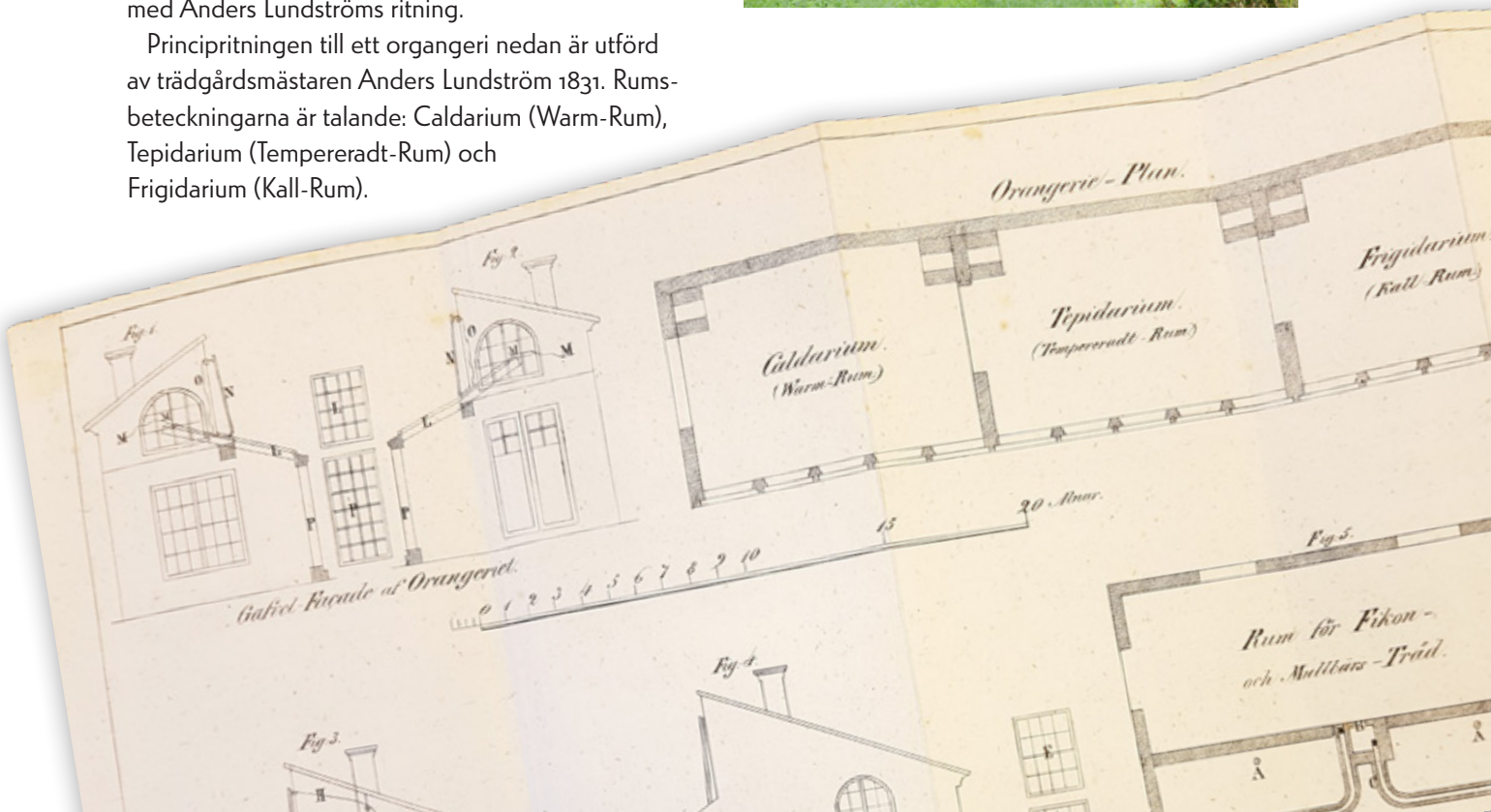
Orangerier kunde byggas på många sätt, med stor variation i storlek och utseende. Det äldre fotot, ovan, visar olika typer av växthus i Ericssbergs slottspark. I de stora trädgårdarna kom med tiden en mångfald av hus att byggas för att möta de olika växternas krav, inte bara för övervintring utan även för drivning av växter. Orangerier, drivhus och vinkast byggdes och med tiden kom de ljusa sadeltakshusen.

Till höger orangeriet i Eka, Uppland. Troligen uppfördes det någon gång efter 1827 med stora likheter med Anders Lundströms ritning.

Principritningen till ett orangeri nedan är utförd av trädgårdsmästaren Anders Lundström 1831. Rumsbeteckningarna är talande: Caldarium (Warm-Rum), Tepidarium (Tempererad-Rum) och Frigidarium (Kall-Rum).

FOTO: MARIA LÖFGREN

De vise männen och stjärnan

Julevangeliet och dess bakgrund

JAN RETSÖ

UTFÖRANDE: 224 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 148 x 204 mm.

UTKOMMER: November

ISBN: 978-91-988151-2-2

MATTEUSEVANGELIETS ordknappa framställning av de vise männens besök i Betlehem vid Jesu födelse har en ton av österländsk saga som bidragit till att den fascinerat läsare i alla tider. Besökarna från Österlandet kallas i originaltexten mager, *magoi*, vilket betecknar ett forniranskt prästerskap. Flera spännande frågor inställer sig: Varför dyker just dessa iranier upp i födelseberättelsen? Och vad är det för en stjärna de sett i Österlandet?

De vise männen och stjärnan nystar upp de trådar som förbinder magerna med den forniranska religionen så som den framträder i zoroastrismens heliga skrifter och senare kristna legender, men även med den dramatiska politiska utvecklingen i den antika världen under århundradena kring Kristi födelse.

Redan berättelsen om barnamorden i samband med magernas besök antyder att det inte bara handlar om en idyllisk julhistoria utan något betydligt mer omvälvande: en kamp mellan onda världsliga makter och en utlovad hjältegestalt, en frälsare som skall krossa dessa och upprätta ett lyckorike på jorden.

Profetior om detta fanns i Iran innan Mat-

teusevangeliet skrevs, spådomar som utvecklats ur forniranska myter. Spådomarna aktualiserades när Romarriket expanderade österut. En motståndsideologi uppstod i Mellanöstern propagerad av just magerna, och som reflekteras i Matteus evangelium: bakom den onde Herodes står det romerska imperiet.

FÅ BIFIGURER i den kristna historien har väckt eftervärldens nyfikenhet som de anonyma magerna från Österlandet. Den kortfattade framställningen i Matteusevangeliet har utgjort en oemotståndlig frestelse för den fromma fantasin, och en mäktig ström av litterära och bildmässiga kompletteringar och framställningar går genom kyrkans historia, både i öst och väst.

En av många luckor i Matteusevangeliets text gäller magernas antal och namn. Senare texter har olika uppgifter. I den syriska traditionen identifierade man tidigt magerna som en skara på tolv »kungar«, naturligtvis inspirerat av anta-

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

De tre vise männen med de namn som de oftast förknippas med – Kaspar, Melchior och Baltasar. Mosaik från 500-talet i Sant' Apollinare Nuovo i Ravenna.

let apostlar. Den andra huvudlinjen är att magerna inte var fler än tre, ett antal som främst sammanhänger med deras tre gåvor. I västkyrkan accepterades tretalet och har dominerat genom hela medeltiden och ända in i nutid.

Vad deras namn beträffar finns en rik flora. Den syriska kyrkan har en ganska stabil tradition med tolv namn. I västerlandet är de kända som Kaspar, Melchior och Baltasar, i olika varianter. I litteraturen uppträder de tre för första gången i en skrift tillskriven den engelske lärde Beda venerabilis, »The Venerable Bede«, på 600-talet, där de beskrivs på följande sätt:

»Magerna är de som skänkte gåvor till Her-

ren. Den första sägs vara Melchior, åldrig, vit-hårig, stort och långt skägg, iförd hyacintfärgad tunika, grönaktig kappa, hyacintfärgade skor blandat med vitt och en brokig huvudbonad. Han bringade guld till Herren, konungen.

Den andre hette Caspar, ung skägglös, rödlätt, djupröd kappa, klädd i hyacintfärgade skor. Han ärade Gud med rökelse som ett värdigt offer.

Den tredje, svartmuskig, fullskäggig med namnet Balthasar; han hade en röd tunika, iförd grönaktiga skor med olika vita inslag; han förkunnade människosönens död genom myrra. Alla deras kläder är syriska.«

Vardagskonst som kulturarv

ANN PÅLSSON (RED.)

UTFÖRANDE: 224 s. Häftband (halvklot).

Illustrerad. Format 200 x 230 mm.

UTKOMMER: November

ISBN: 978-91-988151-1-5

Samfundet S:t Eriks årsbok 2023

8

Vardagskonst som kulturarv

STOCKHOLM ÄR FULLT av konstupplevelser. På gator och torg, i offentliga byggnader och i enskilda trapphus och gårdsrum, möter vi konstnärliga uttryck i olika former. Det kan handla om målningar och skulpturer, installationer och utsmyckningar, men också om minnesmärken, lekredskap och till och med hela inredningar.

Historiskt sett har den byggnads- och fastighetsanknutna konsten använts för att manifesteras något eller någon, för att uppmärksamma historiska händelser och sociala, vetenskapliga eller kulturella insatser. Under 1900-talet skulle den dock bli en naturlig del av alla människors vardag och enprocentsregeln infördes i Stockholm – en procent vid ny-, om- och tillbyggnad ska avsättas för konstnärlig gestaltning.

Från solitärt konstverk till gestaltad livsmiljö – den offentliga konsten stör och berör och väcker debatt. Den är en självklar del av vårt gemensamma kulturarv. Men vem bestämmer hur konstverken ska se ut? Var de ska placeras, hur de ska förvaltas? Vem ska bekosta renoveringar? Och bör alla konstverk sparas för framtiden? Konstnärliga uttrycksformer förändras,

liksom människors värderingar av vad som är viktigt i samtiden.

Samhället står inför stora utmaningar när det gäller att bevara miljöer som på olika sätt representerar 1900-talets kulturarv. I *Vardagskonst som kulturarv* belyses den offentliga konstens historia och framväxt i Stockholm. Mot en fond av tidigare seklers konst- och samhällssyn – och med fokus på 1900-talet fram till idag – väcker skribenterna frågor om bevarandet av våra konstrelaterade kulturmiljöer, till exempel vid renoveringar och ombyggnader.

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Marie Andersson, Fredric Bedoire, Lena From, Johan Folkesson, Madelene Gunnarsson, Stefan Hagdahl, Karin Hermerén, Susanne Ingo, Cilla Jahn, Sebastian Johans, Ann Magnusson, Cathrine Mellander Backman, Henrik Orrje och Laila Reppen.

BILDERNA: Nis Dardels väggmålning »John Blund« i Stadsbibliotekets barnavdelning. / »Fortitudo« (1660), sandstensskulptur av Heinrich Lichtenberg för Riddarhuset. Nu placerad i Garnisonen. / Päivi Ernkvist, konstnär, och Per Ahlberg, arkitekt – teamet bakom renoveringen av Kulturhuset. Väggen i stucco lustro är skapad av Ulrik Samuelson.

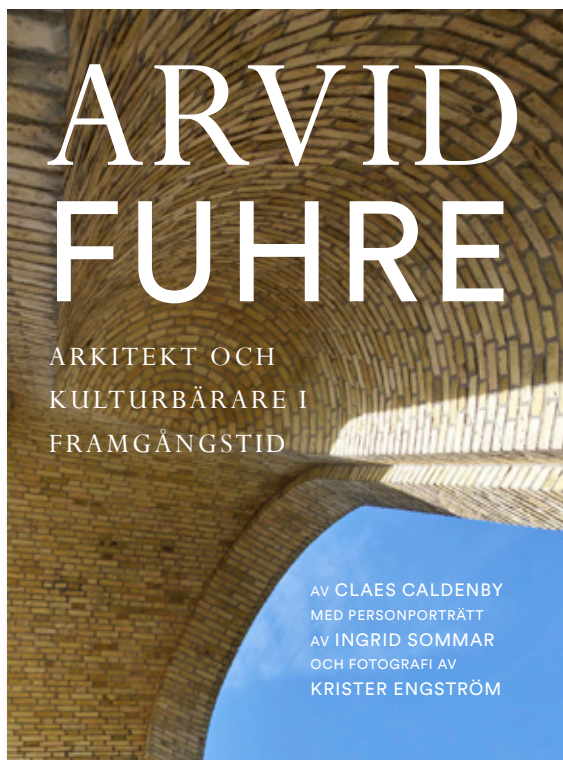
FOTO: KARIN HERMERÉN

FOTO: ANN PÅLISSON

FOTO: ERIK G SVENSSON

Arvid Fuhre

Arkitekt och kulturbärare i framgångstid

CLAES CALDENBY, INGRID SOMMAR
FOTOGRAFIER: KRISTER ENGSTRÖM

UTFÖRANDE: 192 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 200 x 270 mm.

UTKOMMER: December

ISBN: 978-91-988151-5-3

10

Arvid Fuhre

ARKITEKTEN ARVID FUHRE (1885–1959) tillhörde samma generation som den svenska arkitekturens två stora namn under 1900-talet, Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz. Han var därmed en del av en märkvärdig framgångstid för svensk arkitektur, från sent 1800-tal till mitten av 1900-talet, från en plats i Europas periferi till att ses som bäst i världen 1950 med sin höga genomsnittsnivå.

En byggnadskultur växte fram som inte bara åstadkom enstaka storverk utan spred sig över landet och byggde ett modernt välfärdssam-

hälle. Arvid Fuhre blev en bärare av denna kultur, som arkitekt verksam i huvudsak utanför Stockholm.

Fuhres yrkesbana kan delas in i två delar. Efter ungdomsårens praktik hos några av nationalromantikens ledande arkitekter, Torben Grut och Carl Westman i Stockholm och Ernst Torulf i Göteborg, etablerade Fuhre egen verksamhet i Göteborg 1918.

Han ritade delar av Göteborgsutställningen 1923, ett »teknikens tempel« för Chalmers, villor och sommarhus i Göteborgs utkanter, en av stadens ståtliga folkskolor och inte minst en rad stora landshövdingehuskvarter för kommunens bostadsföretag och framför allt för HSB.

Hans arkitektur hörde hemma i 1920-talets klassicism, men kännetecknades också av tekniska innovationer och ett gediget detaljarbete.

1929 bytte Fuhre yrkesroll och blev stadsarkitekt i Helsingborg, där han stannade till sin pensionering 1950. Han kom till en stad där modernismen just fick sitt genomslag. Som heltidsanställd stadsarkitekt var hans uppgift att styra stadens utbyggnad genom rådgivning till sökande av byggnadslov och på det sättet för-

FOTON: KRISTER ENGSTRÖM

Några av Arvid Fuhres byggnader i Göteborg, alla från 1920-talet: Trähus i kvarteret Svärds liljan (ovan), Buråsskolan (ovan höger) och Villa Aspenäs (nedan höger). På motstående sida en detalj från Buråsskolan.

valta en kultur. Privata uppdrag fick han inte, men däremot kunde han rita för staden och kyrkan. Ett flickläroverk, ett församlingshus och familjens egna villa ritade han, men också några modernistiska sommarhus.

BOKEN OM ARVID FUHRE innehåller en inledande levnadsteckning av Ingrid Sommar. Claes Caldenby skriver om Fuhres verksamhet i Göteborg och Helsingborg och ger en bild av

en arkitekt och hans tid. Louise Hedberg, Arvid Fuhres barnbarn, har bidragit med research. Lars Fuhre, brorsbarnbarn och grafisk formgivare, har gett boken sin form. Krister Engström står för bokens nytagna fotografier.

Detta är den första boken som ges ut om Arvid Fuhre. Det är samtidigt en påminnelse om vikten av en »civiliserad« byggnadskultur och om att tradition och modernitet inte står i motsättning till varandra.

Att leva i och genom dans

En exposé över svensk samtida danskonst
1980–2020

EFVA LILJA

UTFÖRANDE: 208 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 115 × 185 mm.

UTKOMMER: September

ISBN: 978-91-988151-3-9

12

Att leva i och genom dans

FOTO: HANS SKOGLUND

»Som nyskapande konstnärer verkar vi i framkanten, eller kanske man borde säga i utkanten, av det så kallade danslivet. Det nyskapande perspektivet omfattas inte enbart av det konstnärliga uttrycket, utan också av hur vi organiserar arbetet, hur vi bygger arbetsformer, presentationsmodeller och turnékoncept.«

Efva Lilja berättar om vad hon levtt, upplevt och bevittnat under de dryga 40 år hon varit verksam som dansare och koreograf, i en subjektiv historieskrivning om svensk samtida danskonst från slutet av 70-talet till idag.

Tillsammans med ett 20-tal kollegor som medverkar med minnesbilder, berättar hon om hur en trevande och mycket liten frilanssektor utvecklas till ett vitalt, innovativt och framgångsrikt konstområde.

Efva Lilja skriver om konstnären som en politisk katalysator som utmanar traditionella och konventionella arbetssätt, förbi institutionell ballast. Denna berättelse angår alla som är nyfikna på hur det kan vara att leva i och genom dans. Svensk samtida danskonst märks i världen!

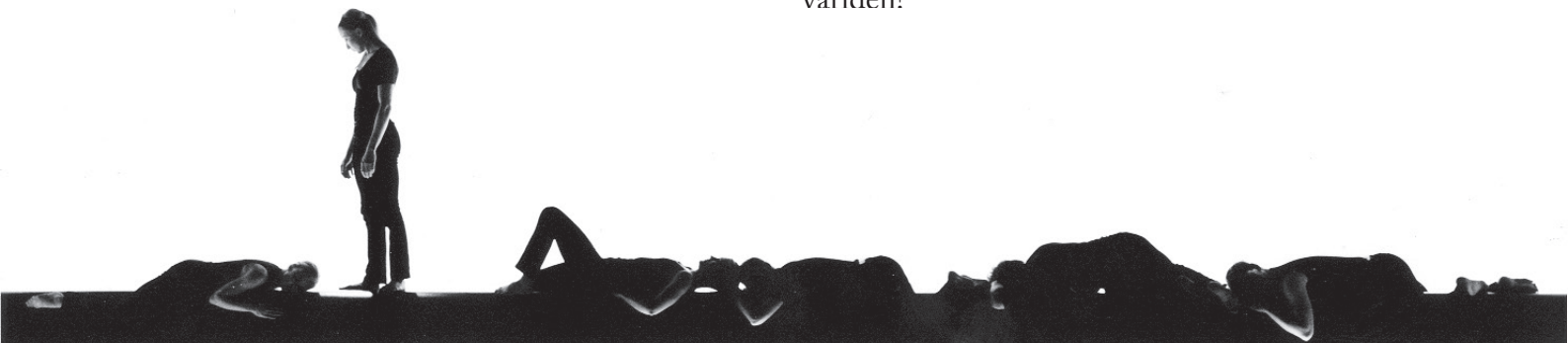

FOTO: OLOF THIEL

APPELL FÖRLAG

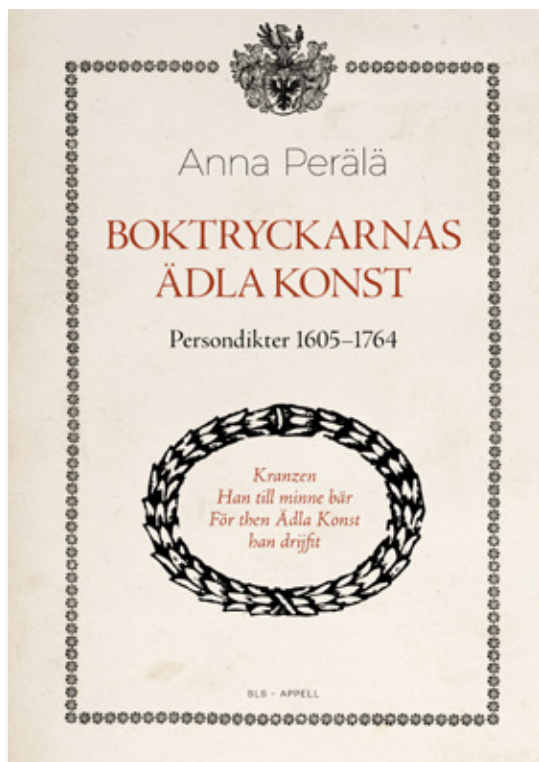

HÖSTENS BÖCKER 2023

»Isvidderna och den djupfrysta tomheten gav förutsättningar för tankens fria framfart. Inga störande impulser, inget ovidkommande. I direkt kroppslig konfrontation med is, snö och kyla gick jag ut i det vita. Kylan pressade ihop kroppen, bet och rev i nakna hudpartier. Om tanken där färdades fritt, rörde sig kroppen med mer motstånd. Jag sjöng högt mot den ständigt hårda vind som suddade ut min röst lika snabbt som den lämnade kroppen. Ingen kunde höra mig. Jag dansade.«

Om arbetsprocessen inför *The Outmost White* 2003.

Boktryckarnas ädla konst

Persondikter 1605-1764

ANNA PERÄLÄ

UTFÖRANDE: 200 s. Häftband. Illustrerad.

Format 160 × 240 mm.

UTKOMMER: Oktober

ISBN: 978-91-988151-0-8

I SAMARBETE MED Svenska litteratursällskapet i Finland

I **BOKTRYCKARNAS ÄDLA KONST** presenterar bokhistorikern Anna Perälä 281 tillfällesdikter skrivna för boktryckarna och deras gesäller.

Persondiktingen som genre blev omätligt populär under den svenska stormaktstiden och skildrar betydelsefulla tillfällen i människors liv: glada, lyckliga och sorgliga. De deklamerades på bröllop och begravningar, när någon firade sin namnsdag, fick sin magisterkrans eller avancerade inom sitt yrke.

Vad berättar tillfällesdikterna om boktryckarnas liv och det konstnärliga hantverket? Vem skrev dem och vem fick motta dem? Boken ger en fascinerande bild av boktryckarnas bransch och det intrikata nätverk där alla på olika sätt var förbundna med varandra.

Uttrycket »den ädla boktryckare-konsten« förekommer ofta i dikterna och syftar på den kunskap, dygd och upplysning som boktryckarna förmedlade till läsarna genom litteraturen. I boken ingår också ett stort antal bilder som visar betydelsen av typografi och dekorativa inslag.

Trycken finns bland annat i Kungliga biblioteket i Stockholm, vid Finlands nationalbibliotek, Finska Litteratursällskapet samt i Uppsala och Lunds universitetsbibliotek.

Boken är översatt av Heidi Granqvist.

»En behaglig Winqwist«. Joannes Winqwist välkomnas skämtsamt – han blir »inympad« – som ledamot i Boktryckarsocieteten i Stockholm i september 1736. Tryckt av Peter Jöransson Nyström, Stockholm.

Jättens andedräkt

Finlandsfrågan i svensk politik 1809–2009

KRISTER WAHLBÄCK
INLEDNING AV CARL BILDT

UTFÖRANDE: 464 s. Häftband.

Format 150 × 225 mm.

UTKOMMER: November

ISBN: 978-91-988152-9-0

16

Jättens andedräkt

FÖRLUSTEN AV FINLAND 1809 ställde Sverige inför frågor som vi fortfarande söker svaren på. Hur bör vi ställa oss till grannlandet mellan oss och jätten Ryssland? Först gäller det storfurstendömet under rysk överhöghet, sedan det självständiga landet från 1917. Med Natomedlemskapet har Finland tagit ett nytt steg, även det med direkt påverkan på Sverige.

I *Jättens andedräkt* analyserar Krister Wahlbäck Sveriges relation till Finland från 1809 fram till 2009 – och i förlängningen granskas därmed också förhållandet till jätten Ryssland. Det har legat i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att stärka Finlands position, att stödja det som en västerländsk buffert mot tsarväldet, senare Sovjetunionen, och efter dess kollaps det nuvarande Ryssland.

Genom olika geopolitiska kriser har Sveriges agerande varierat, och den politiska debatten har skiftat. I avspänningstider har Finlandsfrågan varit mindre brännande. De geografiska realiteterna förblir desamma.

Med fredsfördraget 1809 går Sverige miste om sex län i öster, en tredjedel av sin landyta. Maktspelet leder några år senare fram till »den

stora rockaden« – förlust av Finland, men i gengäld union med Norge. Hur såg den politiska analysen ut som vägledde Karl XIV Johan under hans tidiga år vid makten?

Som mest akut är Finlandsfrågan under 1900-talets krig. I Sverige ledde politiska värderingar till delvis olika handlingsförslag under finska inbördeskriget. Under vinterkriget 1939–1940 väcks ett starkt svenskt folkligt engagemang, och den politiska nivån får balansera sina försök att blidka och hjälpa. I senare tid utvecklar Finland olika subtila metoder att hantera sin stora granne. I Sverige fortsätter debatten om hur stödet till Finland ska se ut.

KRISTER WAHLBÄCK (1937–2013) hade en sällsynt förmåga att fånga de stora dragen. Som statsvetare, historiker och ambassadör hade han såväl teoretiska kunskaper som praktiska erfarenheter och inblick i faktiska skeenden.

Den moderna klassikern *Jättens andedräkt* ges nu ut på nytt, med nyskriven inledning av Carl Bildt. Utgåvan markerar Samfundet Sverige-Finlands 100-årsjubileum och sker med stöd från Kulturfonden för Sverige och Finland.

Karl XIV Johan porträtterad av Jacob Westin. Vid valet av Jean Baptiste Bernadotte som tronföljare 1810 fanns förhoppningar om att han skulle närma Sverige till Napoleon, och att med Frankrikes hjälp lyckas återerövra Finland. Istället närmade han sig Ryssland, med en helt annan målsättning. 1818 kröntes han till kung över Sverige och Norge.

Christian Günther, utrikesminister under andra världskriget. Finlandsfrågan var akut, och regeringen behövde hantera en opinion som efterlyste starkare stöd från svensk sida. Under vinterkriget 1939–40 var den svenska linjen formulerad som en stark sympati och beredskap att hjälpa materiellt, men ett svenskt väpnat ingripande på finsk sida riskerade att dra in landet i kriget mellan stormakterna.

Den finske presidenten Urho Kekkonen och Leonid Breznev fotograferade i samband med en lunchbjudning på den sovjetiska ambassaden i Helsingfors 1964, samma år Breznev tog över som Sovjetunionens ledare. Kekkonen odlade goda förbindelser med Moskva, och var skicklig i att vinna de sovjetiska ledarnas förtroende.

Mer verklig än verkligheten

Fenomenologi och poetik hos Merleau-Ponty, Proust och Stendhal

LOVISA ANDÉN

UTFÖRANDE: 288 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 135 × 210 mm.

UTKOMMER: December

ISBN: 978-91-988151-4-6

18

Mer verklig än verkligheten

»**DET SANNA LIVET**«, skriver Proust, »det liv som äntligen blivit upptäckt och belyst och därför är det enda man verkligen lever är litteraturen«.

Genom Prousts skrivande återkommer frågan om förhållandet mellan livet och verket, mellan den levande människan och den skrivande människan. Frågan präglar även den franska fenomenologin som fick sitt stora genombrott med Maurice Merleau-Ponty, Simone de Beauvoir och Jean-Paul Sartre under efterkrigstiden. De senaste åren har allt fler av Merleau-Pontys föreläsningsmanuskript från Collège de France publicerats och här möter vi för första gången Merleau-Pontys närläsningar av Marcel Proust, Stendhal och Paul Valéry. De utgör en fortsättning på hans estetiska undersökningar av Paul Cézannes måleri och André Malraux' konstteori – studier som även de berörs i *Mer verklig än verkligheten*.

Utifrån fenomenologins och existensfilosofins ramverk utforskar Merleau-Ponty konst i allmänhet och det litterära skrivandets innebörd i synnerhet. Hur förhåller sig den litterära skildringen till den värld som skildras?

Vad händer med den levda erfarenheten när den blir till litteratur? I Prousts verk finner Merleau-Ponty en filosofisk undersökning av litteraturens förmåga att omvandla erfarenheten till språk. Med Stendhal utvecklar han en realistisk poetik och med Valéry utforskar han poesins förmåga att omskapa språket.

Maurice Merleau-Ponty är en av 1900-talets viktigaste franska filosofer. På grund av de ingående undersökningarna av kroppen i hans huvudverk, *Varsebliöningens fenomenologi*, har han blivit sedd som »kroppens filosof«. Det omfattande arbetet med språk och litteratur under 50-talet har hamnat i skymundan, trots att det var Merleau-Ponty som introducerade Saussures lingvistik i Frankrike.

Merleau-Pontys undersökningar av språk och litteratur ger oss därför inte bara en ny ingång till hans filosofi, utan även till strukturalismens och dekonstruktionens rötter i fenomenologin, liksom till forskningsfältet fenomenologi och litteratur.

LOVISA ANDÉN är förstelektor i filosofi vid Universitetet i Tromsø.

I en episod i *På spaning efter den tid som flytt* beskrivs ett ögonblick som både inspirerar Marcel Proust till att skriva och som får honom att stanna upp inför världens plötsliga sätt att framträda.

Det sker under en vagntur där vägen plötsligt svänger av, och berättaren, när han får syn på Martinvilles kyrktorn färgade av solnedgången, erfar en särskild lyckokänsla. Bakom Martinvilles kyrktorn får han även syn på Vieuxvicqs kyrktorn: »Jag konstaterade och lade märke till spirornas form, glidningen i deras konturer och solreflexerna på deras yta, men jag kände att detta inte förde mig till botten av mitt eget intryck, att något dolde sig bakom denna rörelse och detta skimmer, något som tornen tycktes på en gång innehålla och dölja för mina blickar.»

När han efteråt drar sig till minnes synintrycket av kyrktornen tycker han att de likom öppnar sig på glänt för honom. Det finns något bortom deras konturer, bortom solnedgångens sätt att färga deras ytor, något som de dittills dolt för honom men som på nytt blir synligt i minnet av dem. De gav upphov till en tanke inom honom, en tanke som dessförinnan inte existerat, en tanke som fick honom att känna något som närmast liknade besatthet och berusning.

Oförmögen att tänka på något annat ber han sin reskamrat om papper och penna och börjar skriva. Han skriver i den skakande vagnen och försöker att med ord fånga den glädje och den hänförelse som sinnesförnimmelsen gett. Efter att han skrivit ned sin upplevelse tänkte han inte mer på den, han känner det som om han befriats från besattheten och han fylls av en sådan lycka att han börjar sjunga.

I den här beskrivningen finner Merleau-Ponty Prousts verkliga filosofi: en filosofi som handlar om att låta tänkandet inträda i tingen, om att med tanken och med talet utforska den

varseblivna världen, och skildra våra sinnesintryck som om vi aldrig sett förut.

Proust missförstår själv innebörden i sitt skrivande enligt Merleau-Ponty.

Det huvudsakliga temat i hans verk är inte tiden, och inte heller minnet. Istället är temat något annat, det är erfarenheten av att möta tingen och att vilja skriva det som uppreser sig i honom i hans möte med dem. Här fångar Proust, i sin litteratur, en grundläggande erfarenhet: den av världens framflytande inom oss genom varseblivningen.

Den här erfarenheten är mer grundläggande än att söka den försvunna tiden, mer grundläggande än minnet eller medvetandet om det egna jaget. Det originella och det väsentliga i Prousts filosofi är just det att han inte försöker förstå världen utifrån tänkandet eller idéer, utan utifrån den erfarenhet som föregår tanken och idéerna.

Han utforskar vad människan, livet, erfarenheten, tiden och minnet är genom en minutiös granskning av varseblivningen, av intrycken och av känslorna. Här finner Merleau-Ponty en författare som beskriver tingen exakt såsom de framträder för honom, som skildrar sin omedelbara kontakt med världen, utan att tolka den genom begrepp eller idéer. Vi möter världen omedelbart och vi möter den spontant, vi upptäcker oss själva i dess mitt och vi återfinner dess framflytande hos oss, i vår varseblivning. Det är den här första, omedelbara, stumma kontakten med världen och med föremålen som Proust söker fånga genom sitt skrivande.

Utdrag ur Lovisa Andéns kommande bok *Mer verklig än verkligheten*.

FOTO: OTTO WEGENER 1895

Historiska recept i urval

MAREN JONASSON (UTG.)

UTFÖRANDE: 136 s. Hårdband. Illustrerad.

Format 130 × 190 mm.

UTKOMMER: September

ISBN: 978-91-988152-8-3

I SAMARBETE MED Svenska litteratursällskapet i Finland

20

Historiska recept i urval

Man tar ung dill och avplockar bladen och lägger dem på buteljer, slår så mycket god ättika på att det står över dillan; sedan korkas buteljerna väl och förvaras i källaren.

»Att förvara dill till vintern« och 110 andra recept från 1700- och början av 1800-talet samlas i **HISTORISKA RECEPT I URVAL**. Boken tar sin läsare på en kulinarisk smakresa bakåt i tiden men inspirerar samtidigt till att experimentera med kryddor och oväntade smakkombinationer i genuin historieätarstil.

Den finurligt illustrerade boken är uppdelad i tio kategorier och omfattar allt från inläggningar, puddingar, kakor och pastejer till fisk och skaldjur, kött, rotfrukter och drycker. Praktiska huskurer och instruktioner för färgning och fläckborttagning ingår också.

Recepten, råden och rönen har valts ut bland 1111 recept som genom tiderna skrivits ner i sex receptsamlingar. Recepten har varit i flitig användning hos adelssläkter och i högre ståndshem på olika orter i Sverige och Finland. Handskrifterna har flyttat med sina ägare mellan riksdelarna: från Strängnäs i väst till Kym-

menedalen i öst, från Brahestad i norr till Helsingfors i söder.

Handskrifterna har ofta gått i arv från mor till dotter, och flera generationer har fyllt på med recept. Korta eller långa, enkla eller komplicerade – gemensamt för recepten är att alltid ta tillvara råvarorna och en strävan efter att lyxa till matlagningen när festen kräver det.

Mat var en viktig statusmarkör då som nu och recepten avspeglar inte alla gånger verkligheten i herrgårdsköket. Fint skulle det vara, men dyra ingredienser eller sådana man inte lyckades få tag på kunde ersättas med sådant som fanns till hands. I brist på citroner kunde man tillgripa krusbär och genom den rätta kryddningen kunde man få gäddan att smaka hummer och gästerna att tro att svinhuvudet var äkta vildsvin.

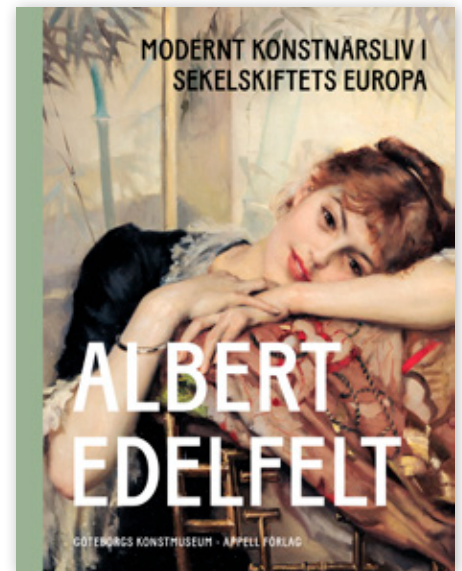
Med illustrationer av Sara »SaraMara« Pettersson.

Bilderna: En sida ur Hertonäshandskriften från 1800-talets början, och tre recept ur den: »Tante Jeanetes brända mandlar«, »Risgryns Crème«, med hallonsås och rivet citronskal, samt »Kokade Pärön med Lingonsaft«. Foto: Janne Rentola/SLS.

skjedd sig kakor, tvallat
smått, hvassmed formen
litet mjöl iblandat.
Prispynt Grömd
Prispynt kokat till en
stätt, när groten är in
lj, upblandat den med
kriskenna Petroniska efter
det slår i en Spillkum
att kallna. Slår på
efterhåll med kersbär
saft som är kokt med
täl med saft i fläck för
Spispynt Grömd
Spispynt tvallat fastligt

Böcker och utställningar – en treklöver

Den underbara färgen

Göteborgskolorismen
i nytt ljus

KRISTOFFER ARVIDSSON (RED.)

Göteborgskoloristerna kläddes västkusten och Göteborg i gnistrande färgdräkt. Under 1930-talet präglades deras måleri av en kraftfull färgexpressionism som saknar motsvarighet i Sverige. Starka färger, djärva penseldrag, personliga motiv och känslofyllda visioner har fått publiken att ta målningar av konstnärer som Åke Göransson, Ivan Ivarson, Nils Nilsson, Karin Parrow, Ragnar Sandberg och Inge Schiöler till sitt hjärta.

384 s. Mjukband med flikar. Rikt illustrerad. ISBN: 978-91-988152-4-5 (Finns även i engelsk utgåva.) I samarbete med Göteborgs konstmuseum. **Utställningen med samma namn visas på Göteborgs konstmuseum till den 7 april 2024.**

Augusta Lundin

Haute couture på svenska

LOTTA LEWENHAUPT &
ANNA BERGMAN JURELL

Framgångssagan om den målmedvetna skräddardottern från Kristianstad som skapade Stockholms mest eftersökta modesalong runt förra sekelskiftet. Augusta Lundin (1840–1919) tar äntligen plats i svensk mode- och kvinnohistoria. Här skildras hennes liv, den tid hon verkade i – och klänningarna lyfts fram i all sin prakt och detaljrikedom. Med nytagna fotografier av Ewa-Marie Rundquist.

Tredje tryckningen.

148 s. Mjukband med flikar. Rikt illustrerad.

ISBN 978-91-984961-5-4

Vandringsutställningen *Augusta Lundin* – Sveriges första modehus visas på Göteborgs stadsmuseum till den 3 september 2023.

Albert Edelfelt

Modernt konstnärsliv i
sekelskiftets Europa

EVA NYGÅRDS & PATRIK
STEORN (RED.)

Albert Edelfelt (1854–1905) tillhör Finlands mest älskade konstnärer. Som nordisk kosmopolit hade han även band till Sverige och personifierade den moderna konstnärsrollen. Edelfelt ställde ut i Paris och målade porträtt av europeiska kungligheter och kulturprofiler. Konstverken speglar såväl fascinationen för det urbana livet som ett traditionellt folkliv på den finska landsbygden.

200 s. Halvklot. Rikt illustrerad. ISBN 978-91-986644-1-6 Utgiven i samarbete med Göteborgs konstmuseum.

Utställningen *Albert Edelfelt* visas på Ateneum i Helsingfors till den 17 september 2023.

APPELL FÖRLAG
SÖDRA AGNEGATAN 27
112 29 STOCKHOLM
070-533 53 31
INFO@APPELLFORLAG.SE
WWW.APPELLFORLAG.SE
INSTAGRAM: @APPELLFORLAG

ORANGERIET VID
LAGMANSÖ GÅRD,
BYGGT 1777.

Villa Fuhre. Uppförd 1931 i Helsingborg efter Arvid Fuhres ritningar.
Läs mer om arkitekten på s. 10. Foto: Krister Engström.

